

АКТУАЛЬНІ
ПИТАННЯ КУЛЬТУРОЛОГІЇ

Альманах наукового товариства "Афіна"
кафедри культурології

Випуск 10

Том I

ББК 71.0

А 43

УДК 008:168.522

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ КУЛЬТУРОЛОГІЇ: Альманах наукового товариства „Афіна” кафедри культурології: У 2-х т. – Вип. 10 / За ред. проф. В.Г. Виткалова. – Рівне: РДГУ, 2010. – Т. 1. – 187 с.

Головний редактор:

Виткалов В.Г. - кандидат педагогічних наук, професор, завідувач кафедри культурології РДГУ (голова редколегії)

Редакційна колегія:

Афанасьєв Ю.Л. - доктор філософських наук, професор НАКККіМ (Київ)
Баканурський А.Г. - доктор мистецтвознавства, професор Одеського національного політехнічного університету
Воробйов А.М. - кандидат педагогічних наук, професор РДГУ
Дем'янчук О.Н. - доктор педагогічних наук, професор Луцького інституту розвитку людини „Україна”
Жилюк С.І. - доктор історичних наук, професор РДГУ
Коваль Г.П. - доктор педагогічних наук, професор РДГУ
Кралюк П.М. - доктор філософських наук, професор НУ „Острозька академія”
Круль П.Ф. - доктор мистецтвознавства, професор Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника
Кушнарєнко Н.М. - доктор педагогічних наук, професор ХДАК
Поніманська Т.І. - кандидат педагогічних наук, професор РДГУ
Постоловський Р.М. - кандидат історичних наук, професор РДГУ
Стоколос Н.Г. - доктор історичних наук, професор РДГУ
Троян С.С. - доктор історичних наук, професор РДГУ
Черніговець Т.І. - кандидат педагогічних наук, доцент РДГУ
Швецова-Водка Г.М. - доктор історичних наук, професор РДГУ
Яремко-Супрун Н.О. - доктор мистецтвознавства, професор РДГУ

Рецензенти:

Арцишевський Р.А. - доктор філософських наук, професор Волинського національного університету ім. Лесі Українки
Брилін Б.А. - доктор педагогічних наук, професор Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського

Науковий редактор і упорядник – **проф. Виткалов В.Г.**

ISBN 978-966-8424-77-9

Редакція не завжди поділяє точку зору автора. За точність наведених цитат, імен, прізвищ, дат відповідальність несуть автори.

Друкується за рішенням вченої ради Рівненського державного гуманітарного університету (протокол № 4 від 26.11.2010 р.)

Свідцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації, серія КВ № 15561-4033 Р.
Зареєстровано Міністерством юстиції України, наказ № 1489/5 від 18.08.2009 р.

УДК 008(477)

**Виткалов В.Г. – завідувач кафедри культурології РДГУ,
професор****УКРАЇНСЬКА КУЛЬТУРА ЯК ОБ'ЄКТ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ**

Формування нової генерації фахівців у сучасних ринкових умовах передбачає активне залучення останніх до науково-дослідної діяльності, адже саме вона сприяє тому, що навички дослідника, перевірку багатьох аспектів трудових процесів така особистість буде перевіряти експериментальним шляхом. Отже, у цьому зв'язку VI Всеукраїнська науково-практична конференція «Духовна культура України: реалії та перспективи», проведена в м. Рівному, виступає суттєвим показником зростання інтересу саме до такого виду людської самореалізації. А 275 її учасників із 43 вищих навчальних закладів – чи не підтвердження наведеного вище аргументу.

Матеріали цієї конференції розміщено у чотирьох наукових збірниках – «Актуальні питання культурології»: альманах наукового товариства «Афіна» у 2-х томах, вип. 10 та «Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку»: наукові записки РДГУ у 2-х тт., вип. 16 [1].

Тематичне розмаїття поданого матеріалу також достатньо широке: від спроб виявлення витоків окремих видів вітчизняного культурно-мистецького процесу, його еволюції в історичній ретроспективі у регіональному контексті, культурної творчості української діаспори, її співпраці з Україною, до значного обсягу інформації, спрямованої на розробку педагогічних засад опанування тим чи іншим видом культурної діяльності, форм оптимізації навчального процесу у сучасній вищій школі в ринкових умовах, нових типах навчальних закладів тощо.

Як і в кожній науково-практичній конференції подібного рівня, у згаданій також чимало уваги приділяється місцевому культурно-мистецькому чиннику в його історичному розгортанні і саме цим вектором наукового пошуку подібні заходи складають інтерес для науковців.

У цьому зв'язку відзначимо науковий доробок місцевих дослідників (Б.Столярчука, С.Мельничука, Л.Горіної, М.Пономаренка, М.Корчаги, О.Крусь, А.Самохвалової, О.Сташука та ін.), які намагаються відтворити сторінки розвитку мистецького життя Рівненщини упродовж чималого відрізка часу, зберегти для нащадків імена перших організаторів культурної практики регіону, а надто народного інструментарію (форми побутування домри, цимбалів, баяну, гуртового співу в краї), значну увагу приділяють вивченню витоків фольклорної спадщини Полісся, її видозмінам під дією ринкових відносин, вивчають мистецькі зразки, побудовані на фольклорному ґрунті загалом тощо.

Важливе значення цих розвідок полягає у тому, що вони подають цінний місцевий матеріал, який поступово виходить із культурного обігу у зв'язку зі зміною ціннісних орієнтацій молодого покоління, як основного споживача подібного культурного продукту, спрямування навчальних планів та програм ВНЗ, трансформацією навчальних закладів культурно-мистецького профілю, а також відходом із життя самих носіїв тієї культури. Тож факт зібрання подібної інформації, її обробка та систематизація є, безперечно, позитивним, адже зберігає для вітчизняної культури значний обсяг аматорства, видів культурного спілкування, творчу діяльність перших засновників відомих згодом художніх колективів у краї, що склали помітну сторінку української регіональної художньої творчості. Такі матеріали, можливо, стануть у нагоді наступним дослідникам для подальшої теоретичної розробки регіональної культурно-мистецької проблематики.

Чорнобильська трагедія, як відомо, становить сумну сторінку вітчизняної культурної спадщини та історії. Утім, з метою збереження культурних зразків найбільш враженого

радіацією Полісся співробітниками РДГУ упродовж чималої кількості років організуються численні експедиції у ці райони для опису пам'яток матеріальної культури, зразків говірок, фольклорної спадщини, декоративно-прикладного мистецтва тощо. Відтак ще однією рисою аналізованого збірника є те, що репрезентовані тут матеріали складають частину Державних програм, зокрема історико-етнографічних експедицій Державного наукового центру захисту культурної спадщини України, у яких беруть участь і співробітники (А.Самохвалова) окремих кафедр Інституту мистецтв Рівненського державного гуманітарного університету.

Ще одним аспектом матеріалів збірника є чималий обсяг інформації, підготовлений дослідниками (Л.Волошина, О.Гордєєва, І.Аксьонова, А.Геккель, Л.Савчин та ін.) кафедри хореографії РДГУ і спрямований на вивчення хореографічної культури регіону, ролі мистецького колективу у становленні особистості дитини, семантичних та стилістичних характеристиках місцевих танцювальних зразків, ролі танцювальної культури в народній обрядовості тощо.

Узагалі, сьогодні в гуманітарному університеті сформувалася наукова школа з вивчення культурно-мистецької проблематики Західної України, принаймні низка Всеукраїнських та Міжнародних науково-практичних конференцій, проведених мистецькими кафедрами останнім часом і, як результат, – випуск тематичних збірників під загальною назвою «Етнокультурна спадщина Волинського Полісся», колективні монографії, десятки наукових розвідок із зазначених проблем є достатньо вагомим доробком місцевих фахівців і підтвердженням цієї думки.

Розділ I – «**Культурна динаміка України в контексті глобалізаційних проблем**» – є достатньо інформаційно насиченим. Серед його проблематики – культурна глобалізація та її трансформація на українських теренах і роль у цьому процесі національного чинника. Продовжується практика виявлення молодими дослідниками досвіду вітчизняної діаспори у питаннях виховання молоді та спроба популяризації й критичного ставлення до здобутків українців, що проживають в інших суспільно-культурних системах, бренд письменника та його вплив на видавничу практику України (В.Кулаковська), становлення вітчизняної журналістики (В.Лопатіна) тощо.

Не спадає інтерес молоді й до проблем молодіжних субкультур в усьому їх розмаїтті. І це помітно на матеріалах, надісланих до оргкомітету (Т.Жалко, Р.Кюнслі), утім й надалі в них подається виключно місцева практика побутування різних форм молодіжних угруповань без її належного наукового аналізу.

Натомість другий розділ – «**Освіта і виховання як основа розвитку культури XXI століття**» – загалом зберігає проблематику попереднього заходу. Аналіз матеріалів, віднесених до цього розділу, засвідчив, що виявляється достатньо виразно тенденція: питання впровадження Болонської декларації вже не є гострим для України. Понад 10-річний досвід його адаптації до України засвідчив, що студентство і викладацький корпус опанували достатньою мірою складові цієї системи і особливих питань щодо впровадження вона сьогодні не викликає, адже у декількох наших заходах поспіль це питання жодного разу не ставало предметом спеціального розгляду. Хоча освітянські проблеми в усьому їх розмаїтті (мовна культура молоді, технології навчання, сучасні виховні методики, а надто проблеми морального виховання підлітків тощо) постійно викликають увагу як досвідчених педагогів, так й молодих або майбутніх (О.Лукач, Л.Герасимчук, Г.Чуздюк, Т.Глазунова, Г.Китайчук, А.Хомярчук, Ю.Шендрик та ін.). Тож поданий у збірнику матеріал викличе інтерес як роздумами про сутність інноваційних технологій у вітчизняній освітній практиці (Т.Костюк), досвіді роботи у цьому напрямі окремих ВНЗ, наукових принципах викладання гуманітарних дисциплін (Т.Ніконенко), або минулими виховними практиками українців, здобутими у системі національно-орієнтованих організацій – «Пласту», «Просвіти» (О.Хандрук) тощо, але й успішних спробах реалізації освітянсько-виховних завдань у межах дисципліни «Культурологія» («Українська культура») (Г.Стеблецька), експеримент

впровадження до навчального процесу системи ВНЗ України яких йде уже впродовж багатьох років. Шкода, при цьому, що на згадану дисципліну відведено так мало годин, як і загалом на «гуманітарний блок» дисциплін. Адже сподіватися на формування сучасного фахівця, як людини не лише технологічно грамотної, але й духовно багатой, й надалі залишається на порядку денному як вищої, так і середньої спеціальної ланки української системи освіти. А держава повинна дбати про підготовку все таки українського фахівця.

І тематика матеріалів, спрямованих на вивчення досвіду педагогічного спілкування також виявляється актуальною для всіх ланок освіти. Подібна проблематика досліджується і експериментально впроваджується і в системі спеціальної музичної освіти (Л.Момотюк), адже художній рівень мистецького колективу від цього чинника є також достатньо залежним.

Традиційно об'ємними є й матеріали, дотично пов'язані із попередньою проблематикою. Йдеться про виявлення ролі музеїв, архівів та бібліотек, як у сучасному суспільстві загалом, так і в питаннях методичного забезпечення науково-навчального процесу (О.Галамай, С.Грипич, О.Каплун, О.Сажок, А.Чихурський та ін.). Тим більше, що музейна галузь останнім часом отримала значне підґрунтя як у теоретико-методологічному плані (у вигляді чималої кількості монографічної літератури, запровадження в класифікаторі ВАК України відповідної наукової спеціальності), так і розширенні ВНЗ, де ця спеціальність реалізується. Причому в багатьох матеріалах мова йде про історико-культурні чинники організації вітчизняних музеїв і архівів, їх ролі в забезпеченні населення відповідною літературою, джерелознавчі питання тощо.

Викличе інтерес і практика окремих ВНЗ стосовно активного використання мистецького вектора в освітньо-виховному процесі (на прикладі діяльності Інституту мистецтв РДГУ) (С.Мельничук), як і загалом розгляд традицій мистецької освіти в Україні (І.Андропова), або українознавчої освіти в духовному відродженні нації доби сучасної трансформації суспільства (І.Ковальчук).

Окремо відзначимо ґрунтовні розвідки аспіранта Української академії друкарства (Львів) Р.Водолазького, який упродовж певного часу досліджує сучасне вітчизняне підручникотворення, значну увагу приділяє питанням, які, здається, ще взагалі не стояли перед українською системою навчання – гендерні питання в підручниках для ЗОШ, етнопсихологічні особливості в сучасних виданнях з української мови та літератури тощо. Обґрунтовується ідея доцільності виховання національного менталітету через навчальні видання.

Як і в інших наших збірниках, в аналізованому також подається іноземний досвід організації виховного процесу; в даному разі йдеться про німецьку практику використання релігійного чинника в моральному вихованні школярів (Т.Артерчук).

Узагалі, цей розділ збірника цікавий своїм тематичних розмаїттям у розумінні важливості суто технологічних та навіть технічних питань в освітянській і культурно-мистецькій сферах.

Найбільш розмаїтим є розділ III – «Професійна діяльність як культурний феномен», – побудований на матеріалах, що охоплюють тематичне сальдо проблем від розгляду катарсичного впливу мистецтва на людину (І.Андропова), форм існування сучасного мистецтва в добу глобалізаційних викликів (Н.Негода), зародження системи давньоруського професійного виконавства і його еволюції (М.Коваль, П.Дука), становлення вітчизняної фортепіанної школи XVIII-XX століть (Н.Цюлюпа), а також виникнення зарубіжної естрадно-оркестрової практики в історичній ретроспективі (М.Філіпчук), професійних засад еволюції музичного мистецтва, зокрема нових граней аналізу творчості С.Прокоф'єва (Ю.Тарчинська) чи становлення домрової школи виконавства на Рівненщині (Л.Горіна, С.Мельничук), форм виявлення етапів цимбальної практики на Волині, зокрема й в Інститутах мистецтв та ДМШ краю (С.Мельничук).

Йдеться в матеріалах розділу й про певні специфічні чи то технічні особливості, що виникають у системі професійного навчання, як от: перекладу оркестрової та хорової фактур (Р.Сахарчук), фонаційних резервах, закладених у підготовці співака естрадного жанру (О.Сметана). Охоплює матеріал розділу й проблемні питання технічної підготовки студентів у процесі вивчення додаткового музичного інструменту (фортепіано) в умовах гуманітарного ВНЗ (В.Буцяк, Н.Турко).

Оригінальним є також й матеріал, присвячений розгляду організаційного доробку, специфіки фахової діяльності, естетичної культури тощо видатних діячів сучасної вітчизняної сцени – Михайла Кречка та Анатолія Авдієвського, творчість яких чи не вперше у такому контексті стає предметом фахового наукового аналізу. Їх спадщина стане значною підтримкою та, можливо, взірцем для молодішої генерації диригентів й дослідників хорової культури України.

Сюди ж віднесемо й розвідку, спрямовану на аналіз сучасних напрямів розвитку естрадної пісні в Україні, спробу систематизації жанрів сучасного естрадно-пісенного мистецтва, характеристику персоналій та найбільш вагомих подій в житті української естради останніх років (О.Мозгова).

Традиційно об'ємним і актуальним залишається блок матеріалів, що акцентує увагу на народознавчому чиннику, фольклорних витоках вітчизняного мистецтва, українській народній обрядовості в достатньо широких часових межах. Він зосереджений у розділі IV – **«Теоретико-методологічні основи збереження народних традицій»**.

Так, Т.Школьна розглядає обрядовість українських цехових музикантів XVI-XVIII століть, залучаючи до підтвердження окремих думок вже класичні праці М.Грінченка, А.Гуменюка, Й.Миклашевського, М.Гордійчука, О.Шреєр-Ткаченко, В.Довженко, Л.Корній та ін., акцентує увагу на сутності цієї обрядовості і доводить, що обряди соціалізації, що побутували в ремісничих цехах, виявляють типологічну схожість з ініціаційними звичаями й ритуалами архаїчної епохи, котрі мали на меті підготовку молоді до участі у виробничій діяльності і громадському житті спільноти. Адже у процесі соціалізації молодь засвоювала не лише певні трудові навички, а й звичаї, норми поведінки та їхнє ідеологічне обґрунтування у формі переказів та вірувань. Цеховий майстер мав зобов'язково навчати учня не тільки основ свого ремесла, а й правил соціонормативної поведінки, передати йому той мінімум знань про традиції, обряди тощо, що зберігалися в колективній пам'яті ремісників.

Звернемо увагу на розвідку Ю.Злобіна, що досліджує зразки народної (сміхової) культури крізь призму повісті М.Гоголя «Сорочинський ярмарок». Подібну народознавчу тематику продовжує й низка досліджень стосовно весільної обрядовості та її тематичного розмаїття, зокрема танцювальної практики (А.Самохвалова, О.Мерлянова, І.Панасюк), в яких досліджується жіночий танець, як елемент весільного обряду українців та його місце в загальному процесі святкування. У даних дослідженнях подається чимало польових записів та їх авторської інтерпретації, порівняльних характеристик тощо; вони «заземлені» на конкретну регіональну проблематику і дають можливість прослідкувати еволюцію мистецького чинника в його регіональній інтерпретації.

До цього ж розділу включено й розвідки стосовно витоків кобзарського мистецтва, (М.Купцова-Величко, С.Мельничук), регіональних форм побутування народного інструментарію (кобзи, бандури), характеристик окремих постатей та їх творчих здобутків; наголошується на необхідності повернення в країну творчого надбання української діаспори, розглядаються форми становлення народно-інструментального мистецтва на Волині; є тут також матеріали, що розкривають стан побутування музичного аматорства, орієнтованого на фольклорні джерела (І.Павлюк, О.Крус, М.Ясінський), його зв'язок із професійними музичними зразками.

Матеріали V розділу – «Художня практика України в історичній ретроспективі» – акцентують увагу на проблемних питаннях організації мистецьких проєктів в Україні (К.Давидовський), поліхудожньому, естетичному потенціалі дзвонарського мистецтва у системі підготовки майбутніх учителів музики, розкриваються інноваційні підходи в підготовці студентів до використання потенціалу дзвонарства в роботі зі школярами (Л.Вознюк), мистецьких заходах, пов'язаних із презентацією нашої держави на міжнародному рівні (С.Давидчук).

Достатньо оригінальною є також й розвідка члена Спілки звукорежисерів України М.Ужинського стосовно ролі сучасного звукорежисера у повноцінному відтворенні театральної партитури вистави, рівня його професійних навичок та відчуття сцени в театральних-видовищних заходах тощо.

Розділ VI – «Регіональний культурний потенціал України» сформований переважно із матеріалів, авторами яких є молоді дослідники (аспіранти та магістранти) і предметом зацікавлення яких стали також місцеві культурно-мистецькі проблеми: культурно-мистецький потенціал окремих українських історичних міст (Львова, Дубна, Рівного, Вінниці, Умані, Острога) із тематичним розмаїттям від виявлення їх духовного потенціалу (Т.Кушнарєва, В.Василенко, Ю.Головка, Л.Голова, І.Талах, Ю.Бажанська та ін.) до форм існування сакрального мистецтва на регіональному рівні (В.Лавренчук, Ю.Башилова), ролі місцевих творчих спілок у підвищенні духовної культури краю (І.Левчук), зразків функціонування молодіжних субкультур (В.Стеблецький), становлення молодих митців (А.Звінчук), садово-паркового мистецтва України на прикладі дендрологічних парків (О.Смоляр), специфіки організації туристично-екскурсійної діяльності в умовах АР Крим (Н.Шевченко) та ін.

Таким чином, проведення цієї науково-практичної конференції засвідчило сталий інтерес дослідників до проблем функціонування духовної культури у вітчизняному соціумі і дало можливість останнім співставити напрями наукового пошуку та форми репрезентації свого доробку. А матеріали, розміщені у чотирьох наукових збірниках, сподіваємось, дадуть загальне уявлення про стан науково-дослідної роботи в окресленому вище напрямі. Сподіваємось, що подібні дискусії будуть продовжені і на наступній, VII науково-практичній конференції «Українська культура: стан і проблеми функціонування у світовому просторі», що планується до проведення 10-11 листопада 2012 року на базі кафедри культурології РДГУ.

Джерельні приписи

1. Див., також матеріали цього заходу, що склали зміст й наукових збірників «Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку»: Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. – Вип. 16. – У 2-х т. – Т. 1. – Рівне: РДГУ, 2010. – 239 с.; т. 2. – 275 с.

Резюме

Аналізується тематичний корпус матеріалів VI Всеукраїнської науково-практичної конференції «Духовна культура України: реалії та перспективи».

Ключові слова: науково-дослідницька діяльність, українська культура, конференція.

Summary

Materials of VI of the All Ukrainian scientific-practical conference are analysed the «Spiritual culture of Ukraine: realities and prospects».

Key words: research activity, Ukrainian culture, conference.

ЗМІСТ І ТОМУ

Постоловський Р.М. Українська культура в умовах сучасної вищої школи	3
Виткалов В.Г. Українська культура як об’єкт наукового дослідження	6
<i>Розділ I.</i>	
Культурна динаміка України у контексті глобалізаційних проблем	11
<i>Кліценко С.В.</i> «Західницькі» концепції розвитку української культури	11
<i>Михайлов В.О.</i> Постмодернізм у художньо-філософському просторі: концепції світосприйняття	17
<i>Парфенюк І.М.</i> Культурна глобалізація як феномен доби	21
<i>Лопатіна В.Р.</i> Проблеми історії української журналістики	24
<i>Герасимчук Л.М.</i> Інтелектуалізація нації в процесі технологізації освіти	28
<i>Кулаковська В.В.</i> Формування бренду книговидавництва як одного з інструментів сучасної реклами книг в Україні	30
<i>Чудюк Г.М.</i> До проблеми формування морально-ціннісних орієнтацій студентської молоді	34
<i>Жалко Т.Й.</i> Молодіжна субкультура: стиль життя чи криза суспільства (на прикладі неформального молодіжного об’єднання готів м. Луцька)	37
<i>Глазунова Т.В.</i> Сенс життя і проблеми духовності в контексті ціннісних орієнтацій молоді	41
<i>Петрушкевич А.В.</i> Концепт несвідомого в теорії культури: класичний психоаналіз	45
<i>Гуль М.М.</i> С.Гроф та проблема змінених станів свідомості	48
<i>Хилюк В.Л.</i> Молода людина на шляху самореалізації: ціннісні орієнтації	52
<i>Хомярчук А.П.</i> Національні цінності у формуванні духовності майбутніх педагогів у процесі художньо-трудової діяльності	55
<i>Савчин Л.М.</i> Танцювальний простір у контексті сучасних реалій молоді	58
<i>Бунечко А.В.</i> Використання сучасних інформаційних технологій збереження культурної спадщини	61
<i>Каплун О.О.</i> Музей історії південної залізниці: від створення до сьогодення	64
<i>Сажок О.В.</i> Формування та склад фонду бібліотеки Острозького Кирило-Мефодіївського братства (друга половина ХІХ – початок ХХ ст.)	66
<i>Смирнова Т.В.</i> Просвітницькі ідеї на Волині у першій чверті ХІХ ст.	70
<i>Ясінський М.М.</i> Українські етнічно-політичні клуби Галичини кінця ХІХ – початку ХХ ст.	74
<i>Галамай О.М.</i> Бібліотечний фонд державного архіву Рівненської області	79
<i>Гузій Х.С.</i> Уляна Кравченко в культурному відродженні Галичини	83
<i>Лебедюк Є.Н.</i> Зародження п’ятидесятницького руху в Україні	85
<i>Кюнцлі Р.В.</i> Вітчизняна культура і виховна система українців Канади	90
<i>Шамсутдинова-Лебедюк Т.Н.</i> Іслам і жінка (коранічні погляди на становище жінки в сім’ї та суспільстві)	93
<i>Кучина Н.І.</i> Імідж сучасного керівника	97

Розділ II.

Освіта і виховання як основа розвитку культури XXI століття	103
<i>Скнар О.І.</i> Сучасне студентство та нові підходи до його виховання	103
<i>Костюк Т.В.</i> Сутність інноваційних технологій вітчизняного освітнього процесу	107
<i>Мельничук С.Ф.</i> Мистецькі конкурси в РДГУ як засіб творчого росту студентства	111
<i>Білецька О.О.</i> Глобалізація як фактор становлення сучасної мовної культури	113
<i>Ніконенко Т.М.</i> Наукові принципи викладання культурологічних дисциплін	119
<i>Шендрюк Ю.</i> Суржик як атрибут культури мовлення та спілкування сучасної молоді	123
<i>Хандрюк О.</i> Навчально-виховна система в діяльності Пласту	125
<i>Трофімюк О.</i> Родинне виховання як фактор соціалізації дітей із особливими потребами	130
<i>Грипич С.Н.</i> Дитяча література як засіб морального виховання та формування духовної культури дітей	133
<i>Авраменко С.М.</i> Специфіка регулятивної функції комунікативної категорії толерантності у міжособистісному та соціальному аспектах	136
<i>Мартинюк Т.А.</i> Вплив морально-етичних цінностей референтної групи на мотивацію підлітків до вживання психоактивних речовин	138
<i>Момотюк Л.С.</i> Формування вмінь педагогічного спілкування у студентів-інструменталістів у процесі професійної підготовки	141
<i>Лукач О.М.</i> Педагогічні умови виховання моральної культури у студентів педагогічних ВНЗ	145
<i>Чихурський А.С.</i> Функціональні зони та організація робочого місця в класі для художніх робіт	149
<i>Ліштван А.М.</i> Соціальні чинники гендерного виховання молодших школярів	151
<i>Водолазський Р.О.</i> Етнопсихологічні особливості в сучасних навчальних виданнях з української мови та літератури	156
<i>Андронova І.Ф.</i> Традиції мистецької освіти в Україні	160
<i>Стеблецька Г.Е.</i> Форми вивчення культурологічного матеріалу як засіб розвитку креативності майбутніх вчителів	164
<i>Ковальчук І.Л.</i> Роль українознавчої освіти у духовному відродженні нації періоду трансформації	169
<i>Китайчук Г.В.</i> Навчальна екскурсія як метод активізації навчально-виховного процесу	173
<i>Дука П.П.</i> Вокальні методики другої половини XX століття	177
<i>Артерчук Т.О.</i> Німецький досвід використання релігії у моральному вихованні школярів	179